

**Sosyal Bilimler Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Boyutlar,
Benlik Saygısı ve Akademik Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**
Betül AYÇA*

Geliş Tarihi (Received): 23.05.2022– Kabul Tarihi (Accepted): 12.08.2022

Öz

Bu çalışma işletme ve sosyal bilimler öğrencilerinin kültürel boyutları(kazanımları) ve akademik yeterlikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının düzenleyici rolünü incelemektedir. Araştırma da Covid-19 pandemi sürecinde üniversitede eğitim gören çoğunlukla işletme ve sosyal bilimler öğrencilerinin belli kültürel boyutlardan (güç aralığı, belirsizlik ve bireysellik/toplumsalcılık) hayata bakış açılarını ve başarı durumlarını belirleyen benlik saygısı ve akademik öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Sayısal yöntem ve ilişkisel tasarımla yüksek eğitim gören 215 öğrenciden toplanan veriler incelenerek yapılmıştır. Araştırma bulguları öğrencilerin güç aralığının düşük olduğunu, belirsizliklerle baş edemediklerini ve kuralcı olduklarını göstermiştir. Bireysellik ve toplumsalcılık boyutu açısından da arada kaldıkları anlaşılmaktadır. Benlik saygısı ve akademik öz yeterlik açısından öğrencilerin kendilerine güvendiği anlaşılmaktadır. Benlik saygısı tek başına akademik özyeterliliği büyük ölçüde etkilemekte ve cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Akademik öz yeterlik kavramının algılanmasında kız öğrenciler lehine; kültürel boyutlar algılamasında ise erkek öğrencilerin lehine bir fark bulunmuştur. Ancak, bu sonuç kız öğrencilerin eşitsizliğe daha az katlandıklarını ve belirsizle mücadelede de erkek öğrencilere kıyasla nispeten daha başarılı olduklarını işaret etmektedir. Araştırma bulgularının mezuniyetlerinden sonra iş başvurusu yaptıklarında işletmelerin insan kaynakları uzmanlarına da yol gösterebileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hofstede'in sosyo-kültürel boyutları, benlik saygısı, akademik öz yeterlik.

Investigation of the Relationship Between Socio-Cultural Dimensions, Self-Esteem and Academic Self-Efficacy of Social Sciences Students

Abstract

The aim of the study is to examine the relationship between self-esteem and academic self-efficacy, which determines the perspective of life and success of business administration and social sciences students studying at universities during the Covid-19 pandemic, from Hofstede's three cultural dimensions (power gap, uncertainty and individualism/collectivism). This study was carried out by examining the data collected from 215 university students. The research was done by using quantitative method and relational design. The research findings showed that the students' power-distance, and uncertainty range were low, consequently they could not cope with uncertainties and they were prescriptive. It is understood that they are in between in terms of individualism and socialism. However, it shows that students are self-confident in terms of self-esteem and academic self-efficacy. The concept of self-esteem strongly affects academic self-efficacy and does not differ by gender. While the perception of the concept of academic self-efficacy was resulted in favor of female student, in terms of cultural dimensions, a difference was found in favor of male students. This finding indicates that while female students tolerate inequality less and are relatively more successful in dealing with uncertainty compared to male students. It is thought that the research findings can guide the human resources specialists of the enterprises when they apply for a job after their graduation.

Keywords: Hofstede's sociocultural dimensions, self-esteem, academic self-efficacy.

* Dr., Trakya Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, betulayca@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9634-9404

Giriş

Sosyal bilimlerin amacı insanların yetiştikleri, buldukları sosyal ortamda düşünce yapıları, bireysel değerleri, çevrelerine karşı geliştirdikleri davranışlar ve ilişkilerini incelemektir. Bu bağlamda, bireylerin kişilik özellikleri, buna bağlı olarak geliştirdikleri eğilimler ve eylemler yönünden önem kazanmaktadır. Bütün ülkeler için toplum mensuplarına sundukları eğitimin kalitesi, öğrenciler için mevcut fırsat eşitliği, öğrencilerin yaratıcılığını teşvik ve öğretim yöntemleri ülkelerin gelecekteki insan sermayesini oluşturmaktadır. Bu süreçte insan hayatının her yönünü etkileyen kültürel değerler belirleyici bir fonksiyona sahiptir.

Kültür, antropolojinin temelini oluşturan disiplin olmakla birlikte sosyal bilimlerin her dalında tanımlanmaya ve sınıflanmaya çalışılan karmaşık ve soyut bir kavramdır. Günlük konuşmalarda farklı biçimlerde kullanılsa da kültür genel anlamda *“büyük insan gruplarının paylaştığı değer yargıları, inançlar ve ilkelerin temelini oluşturduğu algı, davranış ve eylem biçimlerinin bütünü; kazanılmış ortak bir zihinsel yapılanmadır.”* (Yahyagil, 2019; 18) şeklinde tanımlanmıştır. Güvenç (1997) de kültürü *“hayatla ilgili soyut bir kavramdır (...) Kültürel kurum, kavram ve süreçler gerçekliğin adları ve soyadlarıdır.”* (s.56) şeklinde açıklarken Sığrı ve Tıgılı (2006) da kültürü, toplumu oluşturan bireylerin sürdürdükleri yaşam tarzları ve çevreleriyle ilişki kurma biçimleri aynı zamanda dünyaya bakış değerleriyle açıklayan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Merkezinde insan yaşamını belirleyen değerlerin olduğu bu kavram, örgütsel davranış alanında da işletmelerin özelliklerini belirlemek için sıklıkla araştırılmaktadır. Aynı zamanda örgüt üyelerinin, çalışanların toplumsal aidiyetleri açısından düşünce, tutum ve davranışları arasındaki benzerlikler ile farklılıkları saptamak için de inceleme konusu olmaktadır.

Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye'nin sosyolojik yapısı ve ekonomik koşullarında yetişip, üniversitelerde eğitimlerini sürdüren öğrencilerin hayata bakış açılarının, davranışlarının dayanak noktalarıyla başarı düzeylerini etkileyen akademik öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkide öğrencilerin öz-benlik saygılarının nasıl bir rol oynadığının belirlenmesi bu çalışmanın temel amacıdır.

Kültürel boyutların insan yaşamının her evresinde ve eğitim sürecinde bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerini etkilediği gerçeğinden hareket edilirse, bireyin öz-saygısının da

her koşulda davranışlarını şekillendirdiği günümüzde bilinmektedir. Yüksek öğrenim gören öğrencilerin başarıları da bu çalışmanın literatür kısmında değinilen çeşitli kaynaklarda da belirtildiği gibi kültürel eğilimler ve öğrencinin kendisine olan özsaygısını ve başarısını etkileyecektir. Bireyin benliğini geliştirmesi, kendisini tanıması ve yeteneklerini anlaması çocukluk çağından başlayan uzun bir süreci içermektedir. Benlik saygısı düzeyi bireyin öğrenim sürecinde de ve hayatında yaptığı iş ne olursa olsun elde edeceği başarıyı etkileyecek güçtedir.

Bu bağlamda yüksek öğrenim gençliğinin seçtiği alandan bağımsız olarak kendine verilen bilgileri anlaması, kavraması ve bunu doğru şekilde kullanarak başarılı olması önemli bir beklentidir. Benlik saygısı bütün insanlar için, kendi kapasitelerini değerlendirmeleriyle ilgili olduğundan onların motivasyonlarını belirleyici bir role sahiptir.

Bu araştırmada da üniversite öğrencilerinin kültürel eğilimleri, hayata bakış açıları, benlik saygıları ve başarı düzeyleri mercek altına alınmıştır. Bu çalışmanın temel 3 kavramı sırasıyla Hofstede'in kültürel boyutları, benlik saygısı ve akademik öz yeterlik teorik çerçeve başlığı altında işlenecek ve aralarındaki ilişkilerin (Gebauer vd., 2021; Bikos vd., 2021) niteliği incelenecektir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Kültürel Boyutlar

Kültür konusunda dikkat edilecek noktalardan birisi antropolojik açıdan toplumların sürdürdükleri hayat tarzı anlamındaki anlayışla, örgütlerin temel yapısını ve işleyişini yönlendiren örgüt kültürü ve kurumsal kültür ayrımıdır. Bilimsel çalışmalarda ve özellikle örgüt kültürü araştırmalarında işletmelerin kültürel özelliklerini belirlemede kullanılan örgüt kültürü modelleri ile genel bir yaklaşımla insan davranışlarının temelindeki kültürel yönelimler ve sosyo-kültürel boyutlar arasındaki farklılıkları inceleyen çeşitli bilimsel çalışmalar vardır. (Çankaya, 2020; Saylık, 2019; Yahyagil, 2019; Minkov, 2011; Sargut, 2001) Kültürel boyutları kullanarak değişik toplumlardaki bireyleri sınıflandırmak, düşünce ve davranışlarındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemek için yapılan bu incelemeler arasında mutlaka Hofstede (1980; 1991), Hampden-Tuner ve Trompenaars, (2000), Triandis, (2004) ve Globe Projesi (House vd., 2004; Schwartz, 1992) gibi araştırmacıların çalışmalarını belirtmek gerekir. Globe

Projesi sonuçlarına göre uluslararası ölçekte kullanılacak 9 boyuttan 4'ünün yine Hofstede'ye ait olduğunu da eklemek uygun olacaktır. İlk olarak 1960'lı yıllarda global bir işletme olan IBM şirketi çalışanlarının her ülkedeki kuruluşunda çalışanlar üzerinde yapılan araştırma verilerinin analizi sonucunda 4 kültürel boyut belirlenmiştir (Hofstede, 1980). Yapılan faktör analizlerinde tüm insanların hayatla ilgili görüş ve eğilimlerinin belli gruplar, kategoriler içinde toplandığını fark etmiş ve ilk olarak 4 sosyo-kültürel boyut tanımlanmış daha sonra da yeni araştırma bulguları sonucu 6 kültürel boyutun varlığı kabul edilmiştir.

Literatürde en çok kullanılan kültür tanımı Hofstede'ye aittir: “Bir grup ve kategoriye ait insanları birbirlerinden ayıran zihnin kolektif programlanmasıdır.” (1991; 2011). Akademik çalışmalarda araştırma amacı ve araştırmacının bakış açısına göre bu boyutların birisi ya da tamamı kullanılabilir. Öğrencilere yönelik bu çalışmada benlik saygısı ve akademik öz yeterlik kavramları üzerinde odaklanıldığından Hofstede'nin insan topluluklarını ayırt etmede kullanılan sosyo-kültürel boyutlardan güç aralığı, belirsizlikten kaçınma ve bireysellik-toplumsalcılık ele alınmıştır.

Kültür, insan yaşamını belirleyen değerler topluluğu olarak farklı gruplarda veya Hofstede'nin deyişiyle, farklı kategorilerde yetişen bireylerin sosyal yapı ve ekonomik koşulların etkisiyle tutum ve davranışlarında belli nispette birbirlerinden ayrılırlar. Bu durumda da bireyleri çeşitli kriterlere, kültürel boyutlara göre sınıflamak, onların düşünce ve davranış biçimlerini anlamayı kolaylaştıracak toplumlar hatta uluslararası kıyaslamalar yapmak mümkün olmaktadır. Hofstede (2011), ilk olarak 1966 yılında gerçekleştirdiği IBM Şirketi çalışanlarına yönelik ünlü araştırmasında 4 kültürel boyut saptamış daha sonra yapılan başka çalışmaların sonucunda da 5. ve 6. boyutlar eklenmiştir. Bilimsel araştırmalarda kullanılan bu altı tane sosyo-kültürel boyutun temel özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

i. Güç Aralığı (Power Distance): Bir toplumdaki mevcut sosyal eşitsizliklerin kabulüyle ilgilidir. Düşük güç aralığı her yaşta bireylerin, çocukların dahi ailesi tarafından kendileriyle eşit görülmesi, öğrenci merkezli bir eğitim sisteminin varlığı, gelir dağılımının olabildiğince eşit olması, demokratik bir seçim sisteminin, demokratik siyasi partilerin varlığı, her alandaki eleştirilerin anlayışla karşılanması gibi toplumsal yaşamın önemli alanlarını kapsamaktadır. Toplumlarda yüksek güç aralığı ise pek çok yaşam alanında eşitsizliklerin mevcudiyetini, siyasi davranışların otoriter eğilimde olmasını, öğretim merkezli eğitim

sistemini, toplumda yolsuzlukların sıkça görülmesini, gelir dağılımı eşitsizliğinin yaygınlığını ve eleştirilere tahammülsüzlüğü ifade etmektedir.

ii. Belirsizlikten Kaçınma (Uncertainty Avoidance): İnsanların kendileri ve ülkelerinin geleceğinden endişelenmeleri, özel ve sosyal yaşamdaki belirsizliklerden stres geliştirilmesi, alışılmıştın dışındaki her düşünce, davranış ve eylemden kaygı duyulması, siyasal yaşamda otoritelere karşı kendilerini yetersiz hissetmeleri ve benzeri durumları kapsamaktadır. Belirsizlikten kaçınma düzeyinin yüksek olması halinde ilgili toplumdaki bireyler risk alma ve yenilikçi hamleler yapmada çekingenlik gösterirler, aynı zamanda davranışlarını belirleyecek kurallara uyma eğilimindedirler. Belirsizlikten kaçınan toplumlarda bireyler sosyal ve siyasal yapıyı eleştirmekten çok mevcut duruma uyum sağlama eğilimindedirler.

iii. Bireysellik/Toplumsalcılık (Individualism / Collectivism): Bireysellik esas itibarıyla toplumdaki her kişinin kendini önemsemesi, aile içinde de öncül kişinin kendisi olmasıdır. Bu anlayışta ‘ben’ kavramı bireyselliğin temelidir. Bireyselci toplumlarda kişinin kendisini çevresinden bağımsız hissetmesi, diğer kişilerin kendisine saygı duyması, sosyal ilişkilerin zenginliğinden çok her konuda kendi çıkarının önem taşımasıdır. Toplumsalcılık ise bireyin ait olduğu sosyal gruptan onur duyması, aile üyeleri ve yakınlarını kendisinden ayırt etmemesi, onlara saygı beslemesi, kendi grubuna bağlılığın yüksek olmasıdır. Toplumsalcılık boyutunun özelliği, her birey için ‘biz’ kavramının ‘ben’ kavramından önce gelmesi ve grup üyeleriyle sosyal ilişkilerin etkinliği ve ait olunan grubun üyesi olmaktan gurur duyulmasıdır.

iv. Erlik /Dişilik (Masculinity /Femininity): Erkek ve kadınlar arasında cinsiyete göre toplumsal rollerin yapısıyla ilgilidir erkekler için daha materyalisttik, faydacı, yaşamda egemen ve güçlü olmak, işin aileden önce gelmesi ve hayatta maddiyatın, güçlü olmanın her şeyden daha çok önem taşıdığı bu boyutun temel düşüncesidir. Dişilik ise kadınların yaşam kalitesi, estetik, toplumsal rollerde ve iş yaşamında fedakârlık, iş birliği ve eşitlik vurgusu yapılması anlamındadır.

v. Kısa / Uzun Zaman Yönelimi (Short / Long- time Orientation): İnsanların genel olarak geçmişe, bugüne veya geleceğe odaklanma derecesiyle ilgilidir. Kısa zaman yönelimi bireylerin geçmişte olan olayların bugün de olabileceğine inanmaları, aile hayatının bir zorunluluk olduğu, gelenek ve göreneklerin kutsal değer taşıdıkları, önemli olanın bugünün istenildiği gibi sonlandırılması anlamındadır. Uzun zaman yönelimi ise hayatta önemli olan

olayların gelecekte de gerçekleşeceği, aile hayatında her bireyin kendi sorumluluğunu üstlenmesi, gelenek ve göreneklerin içinde bulunulan duruma göre değişebileceği, yakın ve uzak gelecek için planlar yapılmasına inanan bireyleri kapsamaktadır.

vi. Hayattan Haz Alma/ Kısıtlanma (Indulgence/ Restraint): Haz almayı benimsemiş toplumlar, mutlu insanların çoğunlukta olduğu, boş zaman faaliyetlerinin önem taşıdığı, bireylerin ifade özgürlüğünün olduğu, hayatta yaşanan güzel anların, duygusallığın egemen olması anlamındadır. Kısıtlanma ise kendini mesut hisseden bireylerin sayıca az olduğu, ifade özgürlüğünün toplumda fazla önem taşımadığı, boş zaman faaliyetlerinin önemsizmediği ve duygusallığın fazlasıyla rastlanılmadığı sosyal grup ve toplumları ifade etmektedir.

Çeşitli bilimsel çalışmalar tüm insanların ortak değerlerinin, hayata bakış açılarının farklı olduğunu ve kültürel değerlerin önem derecesinin toplumdan topluma farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla her kültürel boyut düşük ve yüksek düzey arasında değişmekte insanların düşünce ve davranışlarını, gelecekte beklenenleri etkilemekte, bazı insanlar için toplumsalcılık, 'bizlik' duygusu egemenken, bir başka grup insan için bireysel kazanımlar ve bencillik çok daha önem taşıyabilmektedir. Bunun başlıca sebebi de kültürel değerlerin, normların aileden başlayarak, yakın çevre ve daha sonra eğitim hayatıyla birlikte süren sosyalizasyon sürecinde kazanılmasıdır. Bu önemli süreçte içinde yaşanan toplumun sosyolojik yapısı da etkilidir.

Hofstede'nin boyutlarının tamamı ya da bir kısmının seçilerek eğitim, örgüt politikaları, örgütsel değişim, siyasal yönelimler gibi alanlarda yapılmış çeşitli araştırmalar mevcuttur. (Çankaya, 2020; Yüksel ve Bolat, 2016; Yahyagil ve Ötken, 2011; Yılmaz vd., 2007; Altay, 2004) Bu çalışmaların ortak sonucu kültürel boyutlar ile toplumsal, örgütsel oluşumlar, geleceklerini yönlendirme arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmıştır. Çeşitli ülke insanların davranış ve ilkelerinin bu kültürel boyutlara göre nasıl farklılaştığını güncel olarak incelemek mümkündür.[†] Kültürel boyutların yaşam sürecini ve işletmeleri sürekli olarak şekillendirme yeteneği, yükseköğrenim gençliğini de etkilemekte ve onları olgunlaşma ve bağımsızlık kazanmaya, başarıya ya da kolaycılığa yönlendirmektedir. İlgili literatüre dayanılarak bu çalışma için seçilen 3 tane sosyo-kültürel boyutun (bireyselleme, zaman yönelimi ve

[†] <https://geerthofstede.com/culture-geert-hofstede-gert-jan-hofstede/6d-model-of-national-culture>

belirsizlikten kaçınma) üniversite öğrencilerinin kendi akademik öz yeterliklerini de etkileyeceği varsayımından hareket edilmiştir.

1.2. Akademik Öz yeterlik

Öz yeterlik (self-efficacy) kavramına geçmeden Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde açıkladığı 'değer görme/saygınlık' anlamındaki (self-esteem) kavramına değinmek faydalı olacaktır. İnsanların fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesinden başlayarak üst düzey sosyal ihtiyaçlarının tatminini açıklayan 'saygınlık kazanmak' kavramıyla öz yeterlik kavramı ilişkili olmakla birlikte ayrı anlamlardadır. Bireyin öz yeterlik algısı her şeyden önce kişinin kendisine ve sonra da başkalarının kendisine saygı duyup, duymadığının, olumlu bir şekilde değerlendirilip, değerlendirilmediği şeklinde tanımlanır. Bireyin diğerleri tarafından kendisine saygı duyulduğu algısının yüksek olması halinde aynı kişinin kendisine verilen ya da sorumlu olduğu bir işi hakkıyla yapabileceği düşüncesine yol açarak güçlü bir motivasyon kaynağına dönüşür. Bu durum psikoloji biliminde 'öz yeterlik' olarak kavramlaştırılmıştır.

Öz yeterlik bir kişinin kendi bilgi ve yeteneklerine duyduğu yüksek güven ve bir işi yapabileceğine, sorumluluğu olan işte başarılı olabileceğine olan güvenidir. Öğrenme, sosyal ve bilişsel alanındaki çalışmalarıyla bilinen Bandura (1997), öz yeterlik kavramını insan psikolojisi açısından temel bir faktör olarak nitelemiş ve 'bir kişinin gelecekteki bir durumda yapması muhtemel bir işi yeteneklerini kullanarak başarabileceğine, yönetebileceğine olan inanç' olarak tanımlamıştır. Her eğitim düzeyindeki öğrenciler bireysel öğrenme yeteneklerini geliştirdikçe, ailelerinden, okullarından destek aldıkça ve kendilerine güven duydukça ders konularına odaklanmaları da kolaylaşmaktadır. Bu bağlamda akademik öz yeterlik algısı yükseldikçe öğrencilerin de eğitsel başarıları artmakta ve sınav notları daha yüksek olmaktadır. (Cheng, 2020; Yılmaz, Gurcay ve Ekici, 2007)

Hayat ve meslektaşları (2020, s.2) Kurbanoğlu ve Akim'e atıfla (2010) çeşitli ülkelerde ve farklı meslek dallarında eğitim gören ve öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde olması durumunda öğrenciler, bir başarısızlık yaşadıklarında bunu kendi hataları olarak görürken, öz yeterlik algısı düşük olanlar başarısızlıklarının kendi yeteneksizliklerinden kaynaklandığı şeklinde yorumlamaktadırlar. Öz yeterlik algısının eleştirel düşünce, öğrenme stratejileri, ders çalışma ve başarı düzeyleri arasındaki olumlu ilişkinin varlığını gösteren bilimsel çalışmalar (Sadi ve Uyar, 2013; Akın, 2008) da bu açıklamaları doğrulamaktadır.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan bilimsel incelemeler psikolojik olarak insan düşünce ve davranışlarının duygusal (emotional) ve öz yeterlik algısının da belirleyicisi olduğunu göstermektedir (Gürçay vd., 2007). Ayrıca, bu durumun başlıca sebebinin de akıl sağlığı ve mutluluk gibi temel duygusallık değişkeninin akademik öz yeterlik ile olan bağıntısı olarak açıklanmaktadır. Akademik öz yeterlik algısı konusunu ayrıntılı olarak inceleyen Jerusalem ve Schwarzer (1981) tarafından geliştirilen ölçek akademisyenlerce benimsenmiş ve Türkiye’de de çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır (Koca, 2019; Yılmaz vd., 2007). Eğitim psikolojisi alanında oldukça sık kullanılan bu ölçek yalnız öğrencilerin değil örgüt çalışanlarının iş görme performansının ölçümünde de tercih edilmektedir.

1.3. Benlik Saygısı

Benlik saygısı (self-esteem) kavramı genel anlamda insan kişiliğinin önemli bir yapısal temelidir ve bireyin bu dünyada kendisini nasıl tanımladığıyla (Adler ve Stewart, 2004; Karataş, 2014) ilgilidir. Bireyin kendisi hakkındaki hissiyatının, olumlu ve olumsuz şahsına yönelik düşüncelerinin, yine kendisi tarafından yargılamasının toplamıdır. Bu değerlendirme sürecinde birey kendisiyle ilgili alanların hepsine ilişkin olarak yetenek ve ustalıklarını, eğilimlerini tek tek ele aldığından bir alanda daha üstün fakat başka bir konuda daha zayıf olduğu kanısına da varabilmektedir.

Benlik saygısıyla ilgili bir görüş de bilişsel açıdan bireylerin düşünce ve davranışlarında tutarlılık gösterme eğiliminde olduklarıdır (Gençtan, 1981). Bu nedenle benlik saygısı kavramı, bireylerin kendilerine olan özgüven ve öz yeterlik kavramlarıyla doğrudan ilişkili fakat ayrı kavramlar olarak ele alınmaktadır. Eğitim psikolojisi alanında benlik saygısı kapasitesinin niteliklerine yönelik araştırma sonuçları bu kavramın insan egosunun kendini diğer insanlardan daha farklı görmesiyle bağlantılı olduğunu fakat ayrı bir oluşum şeklinde ele alınması gerektiğini göstermektedir (Sevim ve Artan, 2021). Ayrıca, benlik saygısı yükseldikçe kişilerin de daha olumlu davrandıklarını ve zorluklarla mücadeleye hazır oldukları anlaşılmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle insanların toplum içindeki davranışlarının arkasında bireyin kişilik özellikleri ve benlik farklılıkları olduğunu ve benlik algısı yükseldikçe de kendilerini daha yeterli hissettikleri, güvenlerinin daha fazla geliştiği sonucuna varılmaktadır (Kulaksızoğlu, 2007).

Baumeister ve meslektaşlarının (2003) benlik saygısı ve başarı, mutluluk, narsizm ve benzeri kavramlarla olan ilişkisi hakkındaki ayrıntılı çalışmalarına atıfta bulunmak yararlı olacaktır. Benlik saygısı kavramını bir 'ödül' gibi gören yaklaşımı benimseyen araştırmacılar yaptıkları literatür incelemesine de dayanarak benlik saygısı ve başarı arasında %22 ile %30 oranında değişiklik gösteren bir ilişki saptandığını belirtmişlerdir.

Akademik öz yeterlik kavramı doğal olarak eğitim kurumları ve her eğitim düzeyinde öğrencilerin başarısını ve başarı düzeyini etkileyen sebepleri belirlemek için kullanılmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar da (Şahin ve Kumcağız, 2017; Özgüngör, 2014; Uzbe ve Bacanlı, 2013) benlik saygısı ile öğrencilerin ders başarı düzeyinin ilişkili olduğunu göstermektedir. Daha yüksek benlik saygısı olan kişilerin çevreleriyle daha olumlu, rahat ilişki kurabildikleri, çevrelerindeki tarafından sevildiklerini ve genelde insanlar üzerinde iyi bir izlenim bıraktıkları ve yalnızlık duymadıkları anlaşılmaktadır. Aynı durum örgüt çalışanları için de geçerli olup, benlik saygı algıları yüksek olan çalışanların da daha etkin çalıştıkları ve iş doyumlarının yüksek olduğu (Pierce ve Gardner, 2004) görülmüştür.

Hofstede'nin (1980) kültürel boyutları açıklamalarına göre düşük güç aralığı, bireycilik ve belirsizlikle mücadele kapasitesinin yüksek olması arasında bir ilişki vardır. Bireyci toplumlarda her kişi için önemli olan doğudan doğruya, kendi çıkarları olup birey, toplumdan kendisine destek olunmasını beklememektedir. Düşük seviyedeki benlik saygısı ise bireyin daha endişeli olmasına yol açarken, yüksek seviyede benlik saygısı geliştirenler stresle daha rahat baş edebilmekte ve girişimci davranışlar geliştirerek (Özdemir, 2014) başarılı olmak için daha fazla gayret gösterebilmektedirler. Kültürel boyutlar, benlik saygısı ve akademik başarı kavramları arasında yapılan bilimsel incelemeler (Gebauer vd., 2021; Bikos vd., 2021) de benlik saygısının kültürel boyutlar ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişkiyi etkilediğini göstermektedir.

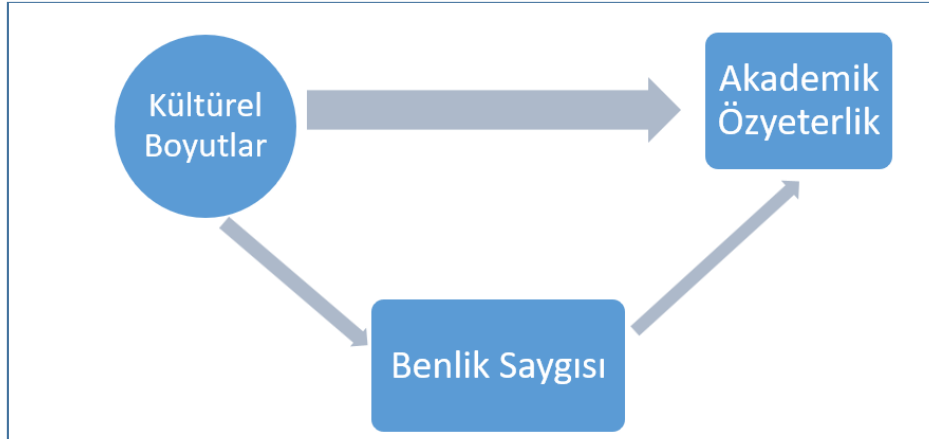
Özetle, insanların toplum içindeki davranışları belirleyen değer yargıları, buna dayalı olarak geliştirdikleri hayatı algılama farklılıkları ve kendilerine duydukları öz saygıyla, sorumlu oldukları işlerde başarılı olmak için gerekli olan öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin varlığı çeşitli bakış açılarından sorgulanmaya değer bir konudur. Bu alandaki dikkat çeken çalışmalara iki örnek (Paloma vd., 2020; Kırmızı, 2013) olup, konunun inceleniş ve irdelenme açısından da önemini belirtmektedir. Bu çalışmanın amacı da bu ilişkiyi üniversite öğrencileri açısından ayrıntılı olarak incelemek ve cinsiyete göre bir farklılık olup, olmadığını saptamaktır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Örneklem: Bu çalışma için Türkiye’de faaliyet gösteren devlet ve vakıf üniversitelerinin 1. sınıflarında okuyanlar dışında kalan üniversite öğrencileri evren olarak kabul edilmiş ve kolayda örneklem yöntemiyle ulaşılabilen öğrencilerden anket kullanılarak veri toplanmıştır. Bu tercihin başlıca sebebi, özellikle işletme ve diğer sosyal bilim dallarındaki öğrencilerin araştırma konusu hakkında fikir sahibi olmalarından ve soru formundaki ilgili maddeleri daha rahat kavrayabilecekleri düşüncesindedir.

Tasarım: Araştırma tarama çalışmasıyla kavramlar arasındaki bağıntıyı incelemek için ilişkisel olarak planlanmış ve sayısal yöntem kullanılmıştır.

Şekil 1: Araştırma Modeli

Hipotezler:

H1. Sosyo-kültürel boyutlar, benlik saygısı ve akademik öz yeterlik arasında olumlu bir ilişki vardır.

H2. Belirsizlik kültürel boyutunun düzeyi yüksek olduğunda akademik özyeterliği olumsuz olarak etkilemektedir.

H3. Güç aralığı ve belirsizlik kültürel boyutları düşük ise, bireysellik/toplumsalcılık boyutu yüksek düzeydedir.

H4. Benlik saygısının sosyo-kültürel boyutlar ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişkide düzenleyici rolü vardır.

H5. Benlik saygısı, akademik öz yeterlik ve kültürel boyutlar cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Ölçme Araçları: Araştırmada genel bilgi için hazırlanan üç soru dışında üç farklı ölçek kullanılmış olup soru formu toplam 36 maddeden oluşmaktadır.

i. Hofstede'nin Sosyo-kültürel Soru Formu: Bireysel Kültürel Değerler Ölçeği” Likert tipi ve 26 maddeden oluşmaktadır. You ve meslektaşları (2011) tarafından Hofstede'nin 6 sosyokültürel boyutunu ölçmek için (CVSCALE) “Scale of Individual Cultural Values” adıyla geliştirilmiş olup, özgün olarak 7 basamaklıdır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Saylık (2019) tarafından yapılmış olup, 5 basamaklı Likert soru formu şeklinde düzenlenmiştir. Araştırma amacıyla belirtildiği gibi bu ölçeğin 3 boyutu (güç aralığı belirsizlikten kaçınma ve bireysellik/toplumsalcılık) kullanılacak olup, toplam 16 maddedir.

ii. Özbenlik Saygısı Ölçeği: Rosenberg tarafından geliştirilen bu soru formu 4 basamaklı ve 10 maddelik Likert soru formu şeklinde düzenlenmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir.

iii. Akademik Öz Yeterlik Ölçeği: Özgün olarak Jerusalem ve Schwarzer' in (1981) geliştirdikleri Likert tipi bu soru formu, 4 basamaklı 7 maddeden oluşmaktadır. Türkçe 'ye uyarlanmasıyla geçerlik ve güvenirlik çalışması Yılmaz vd. (2007) tarafından yapılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Katılımcıların Profili

Çalışmada 215 katılımcıdan veri toplanmış olup, bunların % 54.7'si erkek, % 46,3'ü kadındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 26 olup, % 66'sı 21-23 yaşlarındadır. Tüm deneklerin % 78'i devlet, % 22'si vakıf (özel) üniversitelerin sosyal bilimler ve ağırlıklı olarak işletme bölümlerinde eğitimlerini sürdürmektedir.

3.2. Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

Tablo 1'de çalışmada kullanılan üç ölçeğe ait güvenilirlik katsayısı değerleri gösterilmiştir. Her 3 ölçeğin güvenilirlik katsayıları ($\alpha > 0,70$) olduğu için tatmin edici düzeydedir.

Tablo 1: Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri

Ölçekler	Cronbach Alpha Değeri	Değişken Sayısı
Kültürel Boyutlar	0,720	16
Benlik Saygısı	0,843	10
Akademik Öz yeterlik	0,803	7

3.3. Tanımlayıcı İstatistikler

Kültürel Boyut Ölçeği 5, Benlik Saygısı Ölçeği ve Akademik Öz Yeterlik Ölçeği 4 basamaklı Likert'tir. Ölçeklerdeki madde sayıları değerlendirildiğinde, ortalama değerler sırasıyla 3,47, 1,74 ve 2,01'dir. Bu ortalamalar, ilk ölçek için kararsızlık anlamına gelirken diğer iki ölçek algılamalarının yüksek seviyede olduğunu göstermektedir. Ortamalar incelendiğinde İYK algısı kabul edilebilir düzeyin biraz üstünde; örgütsel başarı ve önemsenme ve öznel iyi olma hali algısının da orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin yorumuna ilişkin çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Ancak, bu değerlerin (+1,5 ve -1,5) aralığında olması durumunda (Dayanç vd., 2018) dağılımın normal kabul edileceği ifade edilmiştir. Yukarıdaki tablo araştırmanın ana kavramlarının (değişkenlerin) çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ve verilerin dağılımının normal olduğunu göstermektedir. Sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

	Değişkenler	Ortalama	S. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
1	Kültürel Boyutlar	55.56	8, 33	-,056	-,447
2	Benlik Saygısı	17,47	5, 95	-,859	,180
3	Akademik Öz yeterlik	14.07	4,53	-,522	-,335

3.4. Faktör Analizleri

Çalışmanın 3 temel kavramının her birisi için faktör analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları, kavramsal çerçevede belirtilen her 3 kültürel boyutu da ayrı ayrı göstermiştir. Faktör yüklerinin sayısal ortalaması yüksektir (0.715). İlgili faktör matrisi (öz yeterlik) değerlerinin bir kısmı negatif olduğundan “pozitif değil kesin” sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3: Kültürel Boyutlar Faktör Analizi

Değişkenler		Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Bireysellik/Toplumsalcılık	4	,888		
Bireysellik/Toplumsalcılık	3	,888		
Bireysellik/Toplumsalcılık	6	,682		
Bireysellik/Toplumsalcılık	2	,680		
Bireysellik/Toplumsalcılık	5	,666		
Bireysellik/Toplumsalcılık	1	,537		
Belirsizlik	3		,854	
Belirsizlik	2		,820	
Belirsizlik	5		,812	
Belirsizlik	1		,715	
Belirsizlik	4		,560	
Güç aralığı	4			,714
Güç aralığı	2			,706
Güç aralığı	5			,701
Güç aralığı	1			,631
Güç aralığı	3			,599

Tablo 4: Rosenberg Benlik Saygısı Faktör Analizi

İfadeler	Faktör 1	Faktör 2
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	,833	
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.	,793	
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.	,717	
İyi not almak için ne yapmam gerektiğini çok iyi biliyorum.	,677	
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim	,621	
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.		,829
Ben de diğer insanların yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim		,763
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.		,742
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim		,722
Genel olarak kendimden memnunum.		,649
	KMO: 0,833	Bartlett: 0,000
	Açık. Varyans	61, 195

Tablo 4’te görüldüğü gibi, analiz sonucunda teorik açıklamaya 2 faktör uygundur. KMO değeri yüksek ve Bartlett testi değeri de istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlıdır. Diğer istatistiksel analizler için bu değerlerin uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Son faktör analizi, araştırmanın bağımlı değişkeni olan akademik öz yeterlik kavramına ilişkindir. Teoriye uygun bir şekilde 7 değişkenden meydana gelip tek boyutlu olarak sonuç vermiştir. Tablo 5’de gösterildiği gibi ilgili KMO değeri (0, 860) çok yüksektir, Bartlett test sonucu (0, 000) da tatmin edicidir.

Tablo 5: Akademik Yeterlilik Faktör Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluk Ölçüsü		,860
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare (X^2)	501,327
	Serbestlik Derecesi (Df)	2
	Anlamlılık (Sig.)	,000

Hipotez Testleri

H1: Sosyo-kültürel boyutlar, benlik saygısı ve akademik öz yeterlik arasında olumlu bir ilişki vardır.

Bu hipotezin testi için Pearson değişkenler arası ilişki analizi yapılmıştır.

Tablo 6: Kavramlar Arası İlişki Matrisi

Kavramlar		Kültürel Boyutlar	Benlik saygısı	Akademik yeterlik	Öz
Kültürel Boyutlar	Pearson Korelasyonu	1	,046	-,056	
	Anlamlılık (2 yönlü)		,498	,413	
	N	215	215	215	
Benlik Saygısı TOP	Pearson Korelasyonu	,046	1	,555**	
	Anlamlılık (2 yönlü)	,498		,000	
	N	215	215	215	
Akademik Öz yeterlik	Pearson Korelasyonu	-,056	,555**	1	
	Anlamlılık (2 yönlü)	,413	,000		
	N	215	215	215	

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde (2 yönlü) önemlidir.

Yapılan analizde benlik saygısı ile akademik öz yeterlik arasında istatistiksel olarak yüksek bir ilişki ($r= 055$) bulunmuştur. Ancak, kültürel boyut kavramı ile benlik saygısı ve akademik öz yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumda çalışmanın ilk hipotezi kısmen doğrulanmıştır. Bu hipotez için bir regresyon analizi yapılmış ve kültürel boyutlar kavramının belirsizlik boyutu ile akademik öz yeterlik arasında düşük güçte fakat istatistiksel anlamlılığı yüksek ve olumsuz yönde bir ilişki saptanmıştır. Buna göre çalışmanın ikinci hipotezi araştırma verilerince doğrulanmıştır. Sonuçlar Tablo 6 ve Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Regresyon Modeli

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Artıkların Std. Hatası	Değişim İstatistikleri		Df1	Df2	Anlamlılık
					R Kare Değişimi	F Değişimi			
1	,165 ^a	,027	,023	4,47683	,027	5,938	1	213	0,016

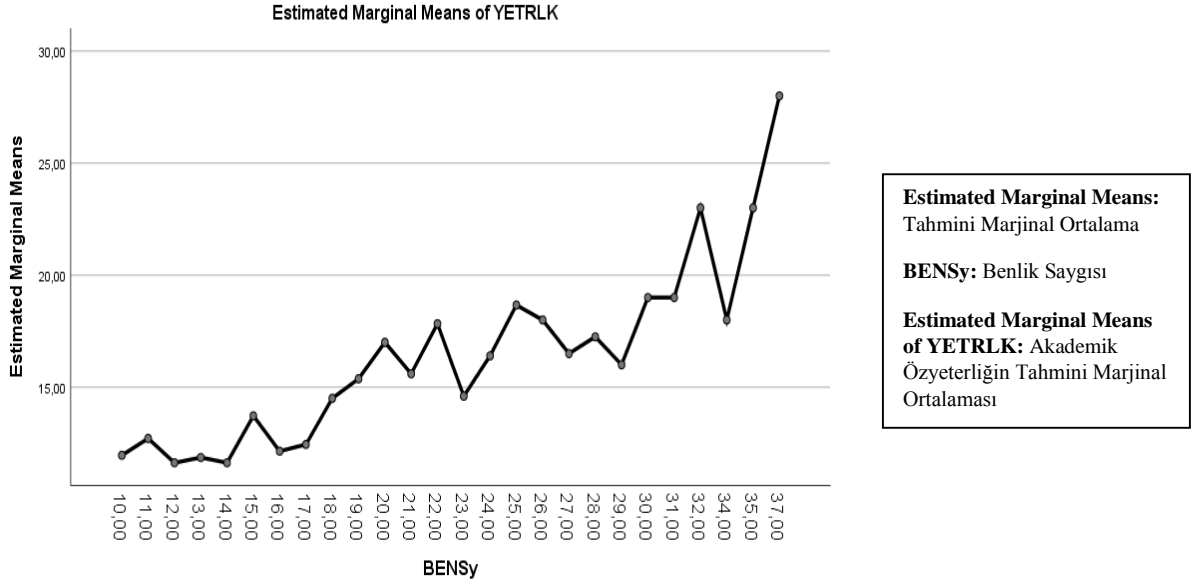
Tablo 8: Regresyon Modeli Katsayılar^a

Model		Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar		T	Sig.
		B	Std. Hata	Beta			
1	Sabit	18,577	1,875			9,909	,000
	Belirsizlik	-,206	,085	-,165		-2,437	,016

a. Bağımlı değişken: Akademik Öz yeterlik

Ayrıca benlik saygısı düzeyi yükseldikçe, deneklerin akademik öz yeterlik algılamalarının da net bir şekilde yükseldiği Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Benlik Saygısı ve Akademik Öz yeterlik İlişkisi

H3: Güç aralığı ve belirsizlik kültürel boyutları düşük, bireysellik/toplumsalcılık boyutu yüksek düzeydedir.

Araştırmanın 3. hipotezi testi için önce incelenen 3 kültürel boyutun aritmetik ortalamaları (Bkz. Tablo: 8) hesaplanmış ve ardından da bu 3 kültürel boyutun akademik öz yeterlik kavramını nasıl açıkladığını anlamak için bir regresyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 9:Kültürel Boyutların Ortalamaları

	Güç Aralığı	Belirsizlik	Bireysellik / Toplumsalcılık
N	215	215	215
Ortalama	12,0279	21,8372	21,6977
Standart Sapma	4,11507	3,61287	5,37794

Çalışmada kullanılan soru formunda kültürel boyutlar için 5 basamaklı Likert ölçek kullanıldığından ve güç aralığı ile belirsizlik boyutu 5 maddeden fakat bireysellik /toplumsalcılık boyutunun 6 maddeden oluştuğu dikkate alındığında; güç aralığı ortalaması,

2,4; belirsizlik, 4,4 ve bireysellik boyutu ortalaması da 3,64 olarak hesaplanmıştır. Bu sayısal değerler de deneklerin güç aralığının düşük, belirsizlik algısının ve toplumsalcılık boyutunun da yüksek düzeyde olduğu anlamındadır. Buna göre araştırmanın 3. Hipotezi büyük ölçüde doğrulanmış olmaktadır.

H4. Benlik saygısının sosyo-kültürel boyutlar ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişkide düzenleyici rolü vardır.

Hipotez testi için ilk olarak ilgili değişkenler standardize edilmiş ve bir regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda benlik saygısının kültürel boyutlar ve akademik öz yeterlik arasında düzenleyici bir rolü olmadığı saptanmıştır. Bu durumda çalışmanın 4. Hipotezi desteklenmemiş olmaktadır.

H5. Benlik saygısı, akademik öz yeterlik ve kültürel boyutlar cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın son hipotezi için bağımsız t-testler yapılmış olup, Tablo 9 ve Tablo 10'da verildiği gibi deneklerin benlik saygısı algısında cinsiyete göre bir farklılık bulunmazken; akademik yeterlik algısında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kültürel boyutlar algılamasında ise erkek öğrencilerin lehine bir fark bulunmuştur. Buna göre son hipotez de kısmen doğrulanmış olmaktadır.

Tablo 10: Grup İstatistikleri

Değişken	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Kültürel Boyutlar	1,00	111	54,0270	8,82503	,83763
	2,00	102	57,2843	7,46262	,73891
Benlik Saygısı	1,00	111	17,9189	6,21601	,59000
	2,00	102	16,9902	5,65947	,56037
Akademik Yeterlilik	1,00	111	14,7117	4,65225	,44157
	2,00	102	13,3137	4,31204	,42696

Tablo 11: Bağımsız Örneklem Testi

		Levene Testi		t-test for Equality of Means	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-yönlü)
Kültürel Boyutlar	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,546	,461	211	,004
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			209,585	,004
Benlik Saygısı	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,814	,368	211	,257
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			210,984	,255
Akademik Yeterlik	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,858	,355	211	,024
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			210,983	,024

4. Tartışma

Bu çalışma çoğunlukla Z kuşağı ve üniversitede eğitim gören 215 öğrenciden toplanan veriler incelenerek yapılmıştır. Katılımcıların ağırlıklı olarak üniversitelerin işletme bölümlerinde okuyan öğrenciler olması yakın gelecekte iş başvuruları yaptıklarında örgüt yöneticileri ve insan kaynakları uzmanlarına dikkate alınması gereken ipuçlarını vermektedir. Bu bakımdan Hofstede'nin bu araştırmada kullanılan 3 sosyo-kültürel boyutuna ilişkin olarak katılımcıların algılamalarının önemli olduğu düşünülmüş ve elde edilen bulgular beklentiye yakın sonuçlar vermiştir. Öğrencilerin güç aralığının düşük olması sosyal ortamlarda haksızlıklara ve her türlü adil olmayan davranışa tahammül edemediklerini göstermektedir. Belirsizlik kültürel boyutunda ise tahmin edilenin aksine oldukça kuralcı olduklarını ve üçüncü kültürel boyut olan bireysellik ve toplumsalcılık arasında kaldıkları anlaşılmaktadır. Burada en dikkat çekici sonuç, öğrencilerin Z kuşağı bireyleri olmasına rağmen belirsizliklerle mücadele edebilme yeteneğinin çok düşük olmasıdır. Türkiye'nin kültürel özelliklerinden birisinin toplumsalcılık/çoğulculuk olduğu düşünülecek olursa bu sonuç üniversite gençliğinin belirsizlikle mücadelede yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Bunun bir nedeni deneklerin büyük çoğunluğunun devlet üniversitelerine çoğunlukla daha gelenekselci yapıya sahip küçük kent ve kırsal yerleşim yerlerinden de gelmeleri olabilir. Ayrıca, ülkemizde toplum olarak insanların belirsizliklerle baş etmede genel olarak yetersiz kalmaları önde gelen etkidir. Ancak, bu sonuç örgütlerde gelecekte önemli iş pozisyonları için yetiştirilecek adayların

seçiminde dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Bundan dolayıdır ki, örgütlerde insan kaynakları uzmanlarının, çalışanların kariyerlerini geliştirmek için planlayacakları eğitim programlarının da önem kazanacağı sonucuna varmak mümkündür. Bu konudaki güncel ülke istatistikleri dip notta da gösterildiği gibi Türkiye’de belirsizlik algısını oldukça yüksek (%85) olarak göstermektedir. Buna ek olarak eğitim sistemimizde öğrencilerin sorgulayan değil daha çok öğretilenleri ezberleyen şeklinde bir eğilim göstermelerinin bu sonuçtaki payı unutulmamalıdır.

Sosyo-kültürel boyutlar açısından beklentiyi karşılamayan diğer bir bulgu da her üç kültür boyutunun da araştırmanın diğer iki temel kavramı olan benlik saygısı ve akademik öz yeterlik ile ilişkisinin bulunmaması olmuştur. Tartışmaya açık olan bu konuda yapılan bir çalışmada (Hogg, 2012) kültürel boyutların benlik saygısı ile dolaylı ve genelde çok net olmayan bir ilişkisi olduğu sonucuna varılmış olması da şaşırtıcı değildir. Aynı zamanda, yapılan bir başka çalışmada ise güç aralığı ve akademik öz yeterlik arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gözlemlenmiştir (Yanev ve Tsenkov, 2016). Her ne kadar bu çalışmada deneklerin Z kuşağından olmaları dolayısıyla düşük güç aralığı ve belirsizlik düzeyinin benlik saygısı ve akademik yeterlik arasında olumlu bir ilişki yapacağı varsayıldıysa da bu bağlantının bulunmaması, konunun daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Sosyo-kültürel boyutlardan insan yaşamında önemli bir rolü olan ‘belirsizlik’ algısının akademik özyeterliği olumsuz olarak etkilediğinin anlaşılması beklenen fakat üzerinde durulması gereken bir sonuçtur. Genel olarak tüm bireylerin, bu çalışmada ise yükseköğrenim çağındaki öğrencilerin çevrelerini ve her türlü sosyal olguyu sorgulamadan kaçınmalarının kendilerinde bir güvensizlik yarattığı ve bunun da akademik öz yeterlik üzerindeki olumsuz etkisi, tartışmaya değer bir konudur. Bu noktada öğrencilerin güvensizliğinin bilgi düzeylerinin yetersizliğinden ve bir olasılıkla da toplumsal ve siyasal ortamın niteliğinden kaynaklanmış olabileceğini de dikkate almak gerekir. Bu durumda da ‘belirsizlik’ kültürel boyutunun benlik saygısına herhangi bir etkisinin bulunmamasının da göz ardı edilmemesi gerekir. Bu bulgu benlik saygısının tek başına akademik özyeterliğe büyük ölçüde etki yaptığının dolaylı bir yansıması olarak düşünülebilir (Sabouripour vd., 2021; Paloma vd., 2020; Kırmızı, 2013).

Çalışmanın önemli bir sonucu ise bu çalışmada kültürel boyutların akademik öz yeterlikle anlamlı bir ilişkisinin olmadığını fakat benlik saygısının akademik öz yeterlik ile güçlü bir ilişkisini tespit etmesidir ve bu bulgu benlik saygısının kültürel boyutlar ve öz yeterlik

arasında düzenleyici bir rol üstlenmediğini de açıklamış olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bu sonuç Hofstede' nin 6 sosyo-kültürel boyutu ile benlik saygısı kavramının derinlemesine incelemeye ihtiyaç gösterdiğini ve gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalarda bunun dikkate alınmasını işaret etmektedir.

Araştırmanın öğrencilerin cinsiyetleriyle 3 temel kavramı arasındaki algılama farkları oldukça dikkat çekicidir. Rosenberg benlik saygısı kavramının öğrencilerin cinsiyetine göre farklı bir sonuç vermemesini bu kavramın bireyin kendi kendisini yargılaması, bir öz değerlendirme yapmasıyla ilişkilendirmiştir. Bu çalışmanın sonuçları da aynı doğrultudadır. Cinsiyete göre farklılık akademik yeterlik ve kültürel boyutlar için bulunmuştur.

Akademik öz yeterlik kavramının algılanmasında kız öğrenciler lehine; kültürel boyutlar algılanmasında ise erkek öğrencilerin lehine bir fark bulunmuştur. Bu sonuç da kız öğrencilerin akademik başarıyı daha çok önemsediklerini yüksek bir istatistik anlamlılıkla göstermektedir. Kültürel boyut algılamalarının erkekler lehine sonuçlanması ise yine kız öğrencilerin güç aralığı ve belirsizlik kültürel boyutlarını erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu algıladıklarının işaretidir. Daha net olarak, kız öğrencilerin eşitsizliğe daha az katlandıklarını ve belirsizle mücadelede de erkek öğrencilere kıyasla nispeten daha başarılı oldukları sonucuna varmak mümkündür.

Sonuç olarak, bu araştırmanın ileride bu alanda yapılacak çalışmalar açısından sosyo-kültürel boyutlar ile benlik saygısı ve akademik öz yeterlik arasındaki bağlantının incelenmesi gerektiğini ve bunun teorik alana bir katkı yapabileceğini göstermiştir. Bu sebeple akademik öz yeterliğin ileride katılımcılar iş yaşamında görev aldıklarında onların iş görme potansiyeli hakkında da fikir vereceği söylenebilir.

Yükseköğretim öğrencilerinin daha rahatlıkla konulara odaklanabilmesi ve motive edilebilmeleri için onların ders konularını teoride belirtildiği gibi değil, sorgulayarak ve ilgili alanlarındaki araştırmaları inceleyerek öğrenmeleri son derece önemlidir. Diğer eğitim basamaklarına göre daha fazla bilgiye sahip oldukları varsayılan üniversite öğrencilerinin kendi hayatlarını da çevrelerini de farkında olarak algılayabilmeleri, değerlendirebilmeleri iş yaşamında da başarıyı sağlayan yollardan biri olacaktır.

Kaynakça

- Adler, N. ve Stewart, J. (2004). Self-Esteem, <http://www.macses.ucsf.edu/Research/Psychosocial/notebook/selfesteem.html> (Erişim Tarihi: 01.04.2022)
- Akin, A. (2008). The Relationships Between University Students' Chemistry Laboratory Anxiety, Attitudes, and Self-efficacy Beliefs, *Australian Journal of Teacher Education*, 35 (8), 48-49.
- Altay, H. (2004). Güç Mesafesi, Erkeklik-Dişilik ve Belirsizlikten Kaçınma Özellikleri ile Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 301-321.
- Andrade, A., Queiroga, F. ve Valentini, F. (2020). Short Version of Self-assessment Scale of Job Performance, *Annals of Psychology*, 36 (3), 543-552, <https://doi.org/10.6018/analesps.402661>
- Asunakutlu, T. (2007). Güven, Kültür ve Örgütsel Yansımaları. R. Erdem ve C. Ş. Çukur (Der.), *Kültürel Bağlamda Yönetmel- Örgütsel Davranış* içinde (s. 231–265). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, New York, W. H. Freeman and Company.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Kreuger, J. I. ve Vohs, K. D. (2003). Does High Self-esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness or Healthier Life-styles?, *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1–44.
- Cheng, Y-Y. (2020). Academic Self-efficacy and Assessment, *Educational Psychology*, 40 (4), 389-391, DOI: [10.1080/01443410.2020.1755501](https://doi.org/10.1080/01443410.2020.1755501)
- Cropanzoni, R. ve Molino, A. (2015). Organizational Justice. Wright J. D. (Der.). *The International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences* içinde (2. Baskı, s. 379- 384). Oxford: Elsevier Press.
- Çankaya, M. (2020). Kadın Sağlık Çalışanlarında Kültürel Değerler ile Kariyer Bağlılığı Arasındaki İlişkide Kariyer Memnuniyetinin Aracılık Rolü, *Turkish Studies - Social*, 15(4), 1779-1804, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42733>
- Çankır, B. ve Semiz, Ç. D. (2018). Çalışan Performansı ve Mali Performans: Pozitif Ses Çıkarma, Psikolojik İyi-oluş ve Çalışmaya Tutkunluk ile İlişkileri ve Otel İşletmeleri Örneği, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 54-67.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Dayanç Kıyat, G. B. ve Şimşek, H. (2018). Algılanan Kurumsal İtibarın Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi: Mercedes- Chanel Örneği, *Verimlilik Dergisi*, (3), 199-234, <https://dergipark.org.tr/en/pub/verimlilik/issue/37982/369286>
- Demirci İ. (2012). *Öğretmen Adaylarının Öz Bilgi ve Psikolojik İyi Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Gençtan, E. (1981). Benlik Gelişimi, *Psikanaliz ve Sonrası*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 69-122.
- Göcen G. (2013). *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hampden-Turner, C. ve Trompenaars, F. (2000). *Building Cross-Cultural Competencies: How to create Wealth From Conflicting Values*, Londra: Yale University Press.

Hayat, A. A., Shateri, K., Amini, M., ve Shokrpour, N. (2020). Relationships Between Academic Self-efficacy, Learning-Related Emotions, and Metacognitive Learning Strategies with Academic Performance in Medical Students: A Structural Equation Model, *BMC Medical Education*, 20(1), 76. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-020-01995-9>

Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*, Beverly Hills: Sage.

Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*, Londra: McGraw-Hill.

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

Hofstede, G., Hofstede, G. J. ve Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind* (Gözden Geçirilmiş 3. Baskı), New York: McGraw-Hill.

Hogg, M. A. (2012). Self-uncertainty, Social Identity, and the Solace of Extremism. M. A. Hogg & D. L. Blaylock (Der.), *Extremism and the Psychology of Uncertainty* içinde (s. 19–35), Boston: Wiley-Blackwell.

House, R. J., Hanges, P. J., Javidan, M., Dorfman, P. W. ve Gupta, V. (2004). *Culture, Leadership and Organizations: The Globe Study of 62 Societies*, Thousand Oaks, California: Sage.

İşcan, Ö. F. ve Sayın, U. (2010). Örgütsel Adalet, İş Tatmini ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişki, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24 (4), 195-216.

Jerusalem, M. ve Schwarzer, R. (1981). Fragebogen zur Erfassung von Selbstwirksamkeit (Akademik Öz yeterlik Ölçeği). R. Schwarzer (Der.), *Skalen zur Befindlichkeit und Persoenlichkeit (Ruh ve Kişilik Ölçekleri)* (Araştırma Raporu No: 5) içinde (18: 1, s. 88-93), Berlin: Freie Üniversitesi Psikoloji Enstitüsü.

Karataş, Z. (2014). Problem Çözme Becerileri ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracı Rolü: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 118- 140.

Koca, F. (2019). Akademik Öz-Yeterlik ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkide Snav Kaygısı ve Akademik Motivasyonun Aracı Rolü, *Elementary Education Online*, 18 (1), 241-252.

Kulaksızoğlu, A. (2007). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Minkov, M. (2011). *Cultural Differences in a Globalizing World*, Bingley: Emerald.

Özdemir, A. (2014). Kültür, Benlik Saygısı ve Girişimcilik Eğilimi: Amerikan ve Türk Üniversite Öğrencilerinde Karşılaştırmalı bir Çalışma, *İ. Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 351 – 367.

Özgüngör, S . (2014). Kimlik ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Yakınlık ve Akademik Başarının Aracı Rolü, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (42) , 195-207.

Pierce, J. L., ve Gardner, D. G. (2004). Self-esteem Within the Work and Organizational Context: A Review of the Organization-based Self-esteem Literature, *Journal of Management*, 30 (5), 591–622, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jm.2003.10.001>

Sadi O. ve Uyar, M. (2013). The Relationship Between Self-Efficacy, Self-Regulated Learning Strategies and Achievement: A Path Model, *Journal of Baltic Science Education*, 12 (1), 21–33.

Sargut, S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*, Ankara: İmge.

Saylık, A. (2019). Hofstede'nin Kültür Boyutları Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması; Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8 (3), 1860-1881.

Schwartz, S.H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. Zanna, M. (Der.) *Advances in Experimental Social Psychology* içinde (Cilt 25, s. 1-65), New York: Academic Press.

Şahin, C. ve Kumcağız, H. (2017). The Predictive Role of Narcissism and Self-esteem on Social Media Addiction, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8 (30), 2136-2155.

Sevim, K ve Artan, T. (2021). Yüksek ve Düşük Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler, *Toplumsal Politika Dergisi*, 2 (2), 109-121.

Telef, B. B. (Ekim 2011). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOO): Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *XI. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 3 (5).

Triandis, H. (2004). The Many Dimensions of Culture, *The Academy of Management Executive*, 18 (1), 88-93.

Töremen, F. (2001). *Öğrenen Okul*, Ankara: Nobel Yayınları.

Ünal, Ö.F. ve Günay, Z. (2016). Çalışanların Algıladıkları Performansları İle 360 Derece Performans Değerleme Arasındaki İlişki: Bir Telekomünikasyon Şirketi Örneği, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (1), 273-289.

Üzbe, N. ve Bacanlı, H. (2013). Başarı Hedef Yönelimi, Benlik Saygısı ve Akademik Başarının Kendini Engellemeyi Yordamadaki Rolü, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (1), 33-50.

Yahyagil, M.Y. ve Ötken, A.B. (2011). Cultural Values from Managers' and Academicians' Perspectives: The Case of Turkey, *Management Research Review*, 34 (9), 1018-1041.

Yahyagil, M: Y. (2019). *Küreselleşme Girdabında Kültür: Modern Zamanlarda Mutluluk Arayışı*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

Yılmaz, K. (2008). The Relationship Between Organizational Trust and Organizational Commitment in Turkish Primary Schools, *Journal of Applied Sciences*, 8 (12), 2293-2299.

Yılmaz, M., Gürçay, D. ve Ekici, G. (2007). Akademik Öz yeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 253-259.

Yüksel, M. ve Bolat, T. (2016). Örgütsel Politika, Hofstede'in Örgüt Kültürü Boyutları ve İş Çıktıları İlişkisi, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11 (3), 173- 204.

Extended Summary

Self-esteem as the Moderator of the Relationship Between Cultural Dimensions and Academic Self-efficacy of University Students

The concept of culture is the discipline that forms the basis of Anthropology. It is a complex and abstract concept that is tried to be defined and classified in every branch of social sciences. Although it is used in different ways in daily conversations, culture in general is “*the whole of the perceptions, behaviors and actions that form the basis of value judgments, beliefs and principles shared by large groups of people; It is an acquired common mental construct.*” (Yahyagil, 2019; 18) While this concept, which has values determining human life at its nucleus, is frequently researched in the field of Organizational Behavior to determine the characteristics of businesses, it has been a subject of investigation to determine the similarities and differences between the thoughts, attitudes, and behaviors of the members of the organizations.

Examining the relationship between the perspectives of the students, who grew up in the sociological structure and economic conditions of Turkey and continued their education at universities during the Covid-19 pandemic process, the mainstays of their behaviors and their academic self-efficacy, which affect their success levels, and determining what kind of role the self-esteem of the students plays in this relationship is the primary purpose of this study.

1. Theoretical Background

1.1. Socio-cultural Dimensions

There are various scientific studies that examine the differences between organizational culture models used to determine the cultural characteristics of organizations in scientific studies and especially in organizational culture research, and the cultural orientations and socio-cultural dimensions based on human behavior from a general perspective. (Çankaya, 2020; Saylık, 2019; Yahyagil, 2019; Minkov, 2011; Sargut, 2001). It is worth noting the work of researchers such as Hofstede (1980 & 1991), Tuner and Trompenaars, (2000), Triandis, (2004), and Project Globe (House et al., 2004; Schwartz, 1992). According to the results of the Globe

Project, it would be appropriate to add that 4 of the 9 dimensions to be used on an international scale belong to Hofstede.

Culture, as a collection of values, beliefs, and meanings that determine human life, differs from each other to a certain extent in the attitudes and behaviors of individuals who grow up in different groups or, in Hofstede's words, in different categories, with the effect of social structure and economic conditions. In this case, it is possible to classify individuals according to various criteria and cultural dimensions, and to make societies and even international comparisons that will make it easier to understand their ways of thinking and behavior. Hofstede (2011) first determined 4 cultural dimensions in his famous research on IBM Company employees in 1966, and then, as a result of other studies, 5th and 6th dimensions were added. The main features of these 6 socio-cultural dimensions are power distance, uncertainty avoidance, individualism vs. collectivism, masculinity vs. femininity, short vs. long-time orientation, and indulgence vs. restraint. Based on the relevant literature, it was assumed that the 3 socio-cultural dimensions (individualism, time orientation, and uncertainty avoidance) selected for this study would also affect university students' own academic self-efficacy.

1.2. Academic Self-efficacy

An individual's perception of self-efficacy is defined first of all as whether the person respects herself and then others, whether she/he is evaluated positively or not. In this context, as the perception of academic self-efficacy increases, the educational success of the students also increases and their exam grades are higher (Cheng, 2020; Yılmaz, Gurcay and Ekici, 2007). The scale developed by Jerusalem and Schwarzer (1981), who examined the perception of academic self-efficacy in detail, was adopted by academics and used in various studies in Turkey (Koca, 2019; Yılmaz et al., 2007). This scale, which is frequently used in the field of educational psychology, is preferred not only for students but also for measuring the performance of organizational employees.

1.3. Self-esteem

The concept of self-esteem is an important structural basis of human personality in general and is related to how an individual defines and evaluates himself in this world (Adler

& Stewart, 2004; Karataş, 2014). It is the sum of the individual's feelings about himself, his positive and negative thoughts about himself, and his judgment by himself. It would be helpful to refer to the detailed studies of Baumeister et al. (2003) on self-esteem and its relationship to success, happiness, narcissism, and similar concepts. Academics who adopt the approach that sees the concept of self-esteem as a 'reward', based on the literature review they have conducted, stated that there is a relationship between self-esteem and success varying between 22% and 30%. Studies on this subject (Şahin & Kumcagiz, 2017; Özgüngör, 2014; Uzbe & Bacanlı, 2013) show that self-esteem is related to students' level of academic achievement.

2. Methodology

Sample: For this study, university students, excluding those studying in the first year of state and private universities operating in Turkey, were accepted as the universe and data were collected from students who could be easily reached by convenience sampling method.

Design: Quantitative research method is preferred, and it is a correlational study to examine the nature of relationships between the key concepts of the study.

Hypotheses:

H1. There is a positive relationship between socio-cultural dimensions, self-esteem and academic self-efficacy.

H2. The high level of the cultural dimension of uncertainty negatively affects academic self-efficacy.

H4. Self-esteem has a moderating role in the relationship between socio-cultural dimensions and academic self-efficacy.

H5. Self-esteem, academic self-efficacy and cultural dimensions differ according to gender.

Measurement Devices:

Except for three socio-demographic questions prepared for general information, three different measurement scales were used in the research, and the questionnaire consists of 36 items.

i. Cultural Dimensions Scale: It was developed under the name of “Scale of Individual Cultural Values” (CVSCALE) to measure Hofstede's 6 sociocultural dimensions, and it was originally 7 steps. The validity and reliability studies of the scale were carried out by Saylık (2019) and it was arranged in the form of a 5-step Likert questionnaire.

ii. Self-Esteem Scale: This questionnaire developed by Rosenberg was arranged as a 4-step and 10-item Likert questionnaire. The adaptation of the scale to Turkish, validity and reliability studies were carried out by Çuhadaroğlu (1986).

iii. Academic Self-Efficacy Scale: Originally developed by Jerusalem and Schwarzer (1981), this Likert-type question consists of 7 items with 4 steps. The validity and reliability study with its Turkish adaptation was done by Yılmaz et al. (2007).

3. Research Findings

Data were collected from 215 participants in the study, 54.7% of them were male and 46.3% were female. The average age of the students participating in the research is 26, and 66% of them are between the ages of 21-23. 78% of the respondents continue their education in the state and 22% in the social sciences and business administration departments of private universities.

The reliability coefficients of all three scales ($\alpha > 0,70$) are at a satisfactory level. All analyses were performed by using statistical packet programs. Factor analyses were performed for each of the three basic concepts of the study. The results of the analysis showed separately each of the 3 cultural dimensions specified in the conceptual framework. The numerical mean of factor loadings is satisfactory (0.715). Pearson correlation and three sets of regression analyses were used for testing the research hypotheses.

Considering that the questionnaire used in the study used a 5-step Likert scale for cultural dimensions, and the power distance and uncertainty dimensions consisted of 5 items, but the individualism/socialism dimension consisted of 6 items; power range average, 2,4; uncertainty, 4.4 and individualism dimension average was calculated as 3.64. These numerical values mean that the power range of the subjects is low, and the perception of uncertainty and the dimension of socialism are high.

All variables were first, standardized to run moderating analysis. The result of the said analysis, it was determined that self-esteem did not have a moderating role between cultural dimensions and academic self-efficacy. This finding can be considered as an indirect reflection of self-esteem as it has a significant effect on academic self-efficacy on its own.

Independent t-tests were also conducted, and it was understood that there was no difference in the self-esteem perception of the subjects according to gender. Respondents' perceptions of Hofstede's 3 socio-cultural dimensions used in this study were thought to be important, and the findings yielded results close to expectations. The low power distance level of the students shows that they cannot tolerate injustice and all kinds of unfair behavior in social environments. In the cultural dimension of uncertainty, on the contrary, it is understood that they are quite prescriptive, and they are stuck between the 3rd cultural dimension, individualism and socialism. Considering that one of the main cultural characteristics of Turkey is collectivism, this result might be clearly understood. It is also interesting that the perception of academic self-efficacy is in favor of female students, the perception of cultural dimensions, a difference was found in favor of male students. This result shows with a high statistical significance that female students care more about academic achievement.